

L'EXPANSIÓ NEOCOLONITZADORA A NIVELL SOCIOCULTURAL

EL BILINGÜISME EN L'EDUCACIÓ DE BASE
ÉS UN DRET QUE NO ES RESPECTA

JOSEP FRIGOLA RIBAS

Niamey, Níger

D'entrada, faig una confessió ben sincera. No sóc cap expert en educació de base per donar lliçons a ningú. Només em puc refiar de l'experiència que tinc d'educador sobre el terreny i de formador d'educadors. La pila d'anys que porto de vida en dos països d'Àfrica de l'oest tampoc avala un nivell de projecció prou ample. Aquesta reflexió en veu alta, doncs, vol ser un plany, un mena de sonda de socors propulsada enlaire amb la pretensió d'alertar, sacsejar consciències individuals i col·lectives, aplegar parers i testimoniatges semblants per poder dir que ja n'hi ha prou. Prou de tanta pressió i dominació sociolingüística sobre els pobles per conservar una hegemonia de prestigi i de poder geopolític. Es menyspreen els valors culturals locals, es trepitgen i destrueixen les llengües que en són els seus principals vehicles. En aquest sentit penso que no és exagerat de parlar de neocolonització de països i regions senceres.

Aterrem per ser més concrets. Níger, com també altres països africans, ha desitjat canviar radicalment el sistema escolar introduint el bilingüisme. La iniciació i els primers cursos s'haurien de fer en llengua vernacla, dita també nacional, i després s'introduiria la llengua oficial, el francès en aquest cas. Tothom ho reconeix des de fa temps i més temps, el sistema educatiu és deficient i continua deteriorant-se. Fa deu anys es va aconseguir aprovar una llei anomenada LOSEN 98-12 que havia de ser decisiva, propulsava un

canvi substantiu. Té un gran objectiu ben conegut en l'educació de base: garantir a tota persona un mínim de coneixements, d'aptituds i de valors humans que li permetin viure dignament i treballar pel progrés social. Demana també que s'activin tots els continguts educatius fonamentals per millorar la qualitat de vida i per obrir el camí a la formació contínua. D'altra banda, a rel de tot el rebombori fet entorn de la Estratègia de Reducció de la Pobresa (2003), es va elaborar el PDDE (Programa Desenal de Desenvolupament de l'Educació). La llei del 1998 i aquest programa extraordinari han estat l'esca perquè uns equips d'experts s'afanyessin a crear programes d'estudi amb els seus corresponents materials didàctics a fi de posar en marxa l'ensenyament en llengua materna durant el primer cicle i abans de passar al francès. Algunes escoles minoritàries, dites "experimentals", que existeixen des de fa molts anys han aconseguit bons resultats en aquest sentit. Ara, es tractava de perfeccionar aquest sistema educatiu i de generalitzar-lo.

Doncs bé, deu anys després, encara no s'ha posat en aplicació gairebé res fora d'alguna lloable iniciativa recolzada per la cooperació alemanya. Hi ha, certament, moltes raons per explicar-ho. N'hi ha moltes menys per justificar-ho... Quins són els principals entrebancs? Es tracta d'inèrcia, d'un anar fent tant-se-me'n-fotista administratiu i governatiu? S'ha de carregar molta part sobre la manca de mitjans econòmics autònoms? Hi ha

alguna força major externa que s'hi oposa ferrenya? Ens volen distreure amb programes globals de lluita contra el que sigui i de desenvolupament de tota mena i color deixant arraconats els Drets Humans més elementals?

Començant pel que tenim més a prop, hi ha l'opció política del país en qüestió. El passat polític, administratiu i de "culturitxació" imposada manté certament hipotecada una bona part d'iniciativa i de creativitat. Les independències varen mirar de consolidar-se, em sembla, sobre la política administrativa i militar deixant arraconats els valors i identitats culturals. Potser, per por que no esdevinguessin factors de divisió "nacional". Des de llavors, la llengua del colonitzador, esdevinguda llengua oficial, es va imposant arreu. Per suposat, en el camp de l'educació formal es considera llengua única i exclusiva. El sector de l'educació no formal va optar per alfabetitzar joves i adults, la gran majoria de la població, en les llengües vernacles o vehiculars. Ben aviat, però, es constatà que aquest darrer sector era menystingut, considerat de tercera o quarta categoria. Encara avui, del magre pressupost nacional que l'Estat atorga a l'educació, se li atribueix una misèria de res, 0,33% destinat al 80% de la població!

A la raó de política educativa interna, s'hi afegeix la política hegemònica de les grans àrees lingüístiques o, potser millor dit, la vessant sociocultural d'unes geopolítiques prepotents. Hi ha una fal·lera d'expansió cultural sense cap mirament en sectors estratègics com els de la comunicació, educació i ajuda econòmica amb beques, subvencions de projectes, etc. Tot està condicionat que s'és o no membre d'un d'aquests grans organismes que fan de xarxa cultural captadora. A més del seu declarat expansionisme, argumenten que d'aquí a unes quantes dècades la major part d'aquestes llengües autòctones ja no existiran. Fins i tot es permeten de dir que val més no entrar en conflictes ètnics i lingüístics adoptant una posició "neutra". Comprovem-ho. A quins interessos serveix aquesta pretesa política global? A favor de qui es decantaran

l'educació i el saber a la llarga? A qui esclafaran per sortir-ne victoriosos? Tot el treball de revalorització de l'educació multicultural, intercultural, se'n va en orris. El saber dins els paràmetres valorats pels poderosos d'aquest món (modernitat, eficàcia, mediatització, prestigi) ja fa temps que té poder de decisió i domina pobles, països, continents.

La presentació d'aquest binomi de polítiques educatives internes per una part i d'expansió sociocultural de potències excolonitzadores per l'altra és, probablement, massa simplista. Vol ser sobretot una manera de cridar al cel per mirar de remeiar-hi si encara hi som a temps. Quina alternativa hi ha? Com s'han de posar dempeus els propis països afectats, primers actors interessats? A quin organisme mundial es poden confiar per poder continuar sent el que són, tenir el drets més fonamentals protegits, en concert amb una proposta de culturització global positiva?

Sabem que l'educació i l'adquisició de coneixements són la gran via que condueix a les grans transformacions individuals i socials. Sabem que són evolutives i esdevenen motors per bastir altres móns. Què s'ha de prioritzar? Què s'ha de sacrificar perquè la democràcia sigui més tal com Déu mana, i hi hagi més llibertat d'expressió i d'acció? Què cal fer perquè el poble-poble assoleixi un nivell de consciència social més fi? Una bona manera de respondre-hi, al meu entendre, és promoure, sense cap mena de trava, l'educació de base a l'abast de tothom. Una educació propera, que parteix de la realitat que viu la gent, impartida en la llengua vernacle o vehicular coneguda. Després, si cal, es continua amb l'aprenentatge d'una llengua segona, l'oficial del país en primer lloc. En tot i per tot, valorar una educació on s'ensenya aprenent i s'aprèn ensenyant quins són els drets i els deures més fonamentals de tota persona, de tot país i d'aquesta mare terra on tots volem viure amb dignitat.